

En filosofisk blick på OS Kutte Jönsson

Mellan den 27 juli och den 12 augusti ägde sommar-OS rum i London. Någon vecka innan spelen började blev jag tillfrågad av Malmö högskola om att skriva om de pågående spelen i ett eget forum. Forumet blev en blogg – Meningen med OS.

Jag satte upp en regel för mig själv om att skriva ett inlägg varje dag på bloggen. I krönikans form. Min ambition var att ur de dagliga händelserna från tävlingarna, och det som skedde runt dem, vaska fram såväl filosofiska som etiska perspektiv. Sådana saknas ju inte när det kommer till idrott, och i synnerhet inte i samband med ett olympiskt spel. Inte heller fattas det information. Sveriges television sände nonstop i en och samma kanal, något som kompletterades med sändningar på SVT:s webb. Tidningar, såväl svenska som utländska, skrev spaltmeter varje dag. Radion sände hela tiden. Under de veckor som spelen pågick dominerades det offentliga rummet av spelen.

Det som följer är alltså de dagskrönikor jag skrev under spelen. De återpubliceras nu i en sammanhängande, ursprunglig – och därmed oredigerad – form.

Innehåll

1. [En prolog](#) (25 juli 2012)
2. [Fest och politisk propaganda](#) (28 juli 2012)
3. [Simkonsten och superdräkterna](#) (29 juli 2012)
4. [Cykelsportens proletärer och poeter](#) (30 juli 2012)
5. ["Det fenomenala spelet"](#) (30 juli 2012)
6. [En omoralisk sport](#) (31 juli 2012)
7. ["Spelsabotage" som taktik: Ett försvar](#) (1 augusti 2012)
8. [Sport och vapen](#) (2 augusti 2012)
9. [Fotboll: Bara en sport i mängden](#) (3 augusti 2012)
10. [Barn och idrott](#) (4 augusti 2012)
11. [Övermänniskorna](#) (5 augusti 2012)
12. [Pistorius proteser](#) (6 augusti 2012)
13. [Djuridrottarna](#) (7 augusti 2012)
14. [Överskridarna](#) (8 augusti 2012)
15. [Dopningens etik](#) (9 augusti 2012)
16. [Tävlingar i maskulinitet – och femininitet](#) (10 augusti 2012)
17. [Olympisk utopi: En epilog](#) (12 augusti 2012)

1. En prolog (25 juli 2012)

Invigningen av sommarolympiaden 2008 i Peking ska ha följts av två miljarder människor världen över. Intresset för invigningen av de trettionde olympiska spelen på nybyggda Olympic Stadium i östra London lär inte bli mindre. Men så är sommar-OS också det största evenemanget i världen.

Under ett par veckor kommer OS att dominera nyhetsflödet. OS har sedan de första spelen ägde rum 1896 kommit att växa till en industri. Internationella Olympiska Kommittén (IOK) är i kraft av att vara den största organisationen i världen sett till antalet medlemsländer, större än Förenta Nationerna, en politisk, ekonomisk och kulturell maktfaktor. De politiska konflikterna har heller inte saknats i den olympiska historien. OS är i själva verket en förträfflig arena att bedriva politik på.

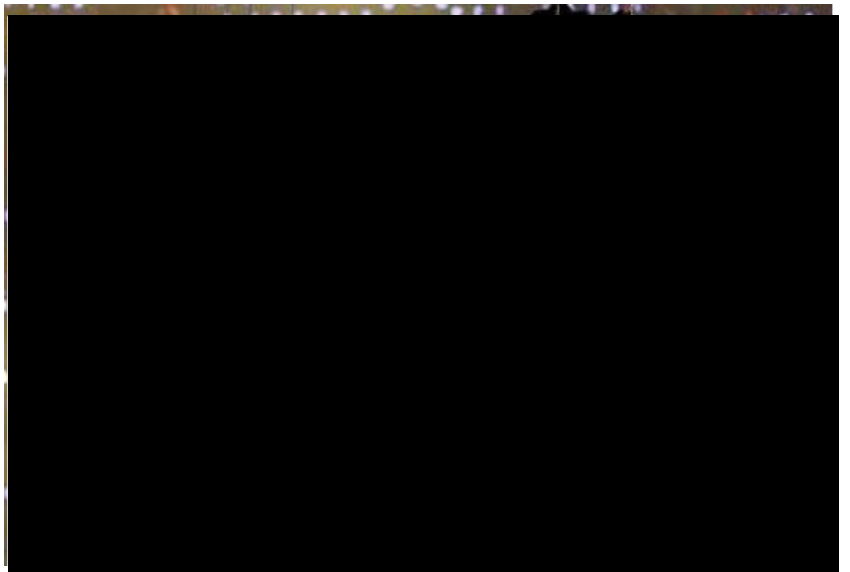
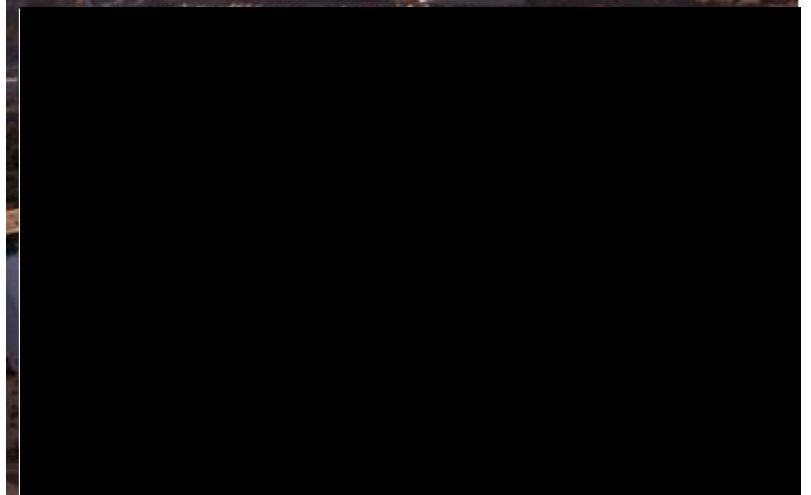
Samtidigt pågår själva tävlingarna. OS samlar en mängd sporter under sig. Många av dem syns knappast under mellanåren mellan spelen. Mångfalden av sporter äger sitt värde. Olika sporter kräver olika förmågor och egenskaper. Det är något vackert i det. Det gör OS moraliskt relevant i en bemärkelse. Man kan se idrott på olika sätt, och ett sätt är att se den som en undersökning: en undersökning för vad människan kan åstadkomma när hon tänjer på gränserna, utmanar dem och ibland även överskrider dem.

Men idrotten, och inte minst den olympiska filosofin, den så kallade olympismen, rymmer naturligtvis också så mycket mer. Den lär visa sig på flera sätt under de kommande veckorna. Och den kommer att skapa meningen med OS.

2. Fest och politisk propaganda (28 juli 2012)

Pierre de Coubertin (1863-1937), den franske baronen som grundade de moderna olympiska spelen i slutet av 1800-talet, skulle ha blivit hänförd. Om han hade nedstigit till Olympic Stadium igår under invigningen och fått se den för varje spel växande paraden av idrottare och idrottsledare. Om han hade sett showen, denna gång regisserad av filmskaparen Danny Boyle. Något annat vore svårt att tro. Alltsedan de första spelen i Aten 1896 har OS bara blivit större. Som exempel deltog endast 246 idrottsmän från 12 länder 1896, idag handlar det om runt 10 500 idrottsmän- och kvinnor från

drygt 200 länder. 1896 fanns 9 sporter på programmet, i år kommer det att vara 26. Men det kostar. Framför allt ekonomiskt, naturligtvis. Uppskattningsvis kommer notan för London-OS att landa på drygt 9 miljarder pund. Frågan som naturligtvis inställer sig, och som alltid inställer sig inför varje OS, är om det är värt det. Det är en öppen fråga. Men sett till det rent ekonomiska har det visat sig att värdländerna inte

får tillbaka det de lägger på OS. OS är med andra ord en tämligen given förlustaffär. Rent ekonomiskt. Men allt handlar å andra sidan inte om ekonomi. Det finns också andra värden.

Invigningar av olympiska spel handlar om annat än pengar. Det handlar i synnerhet om att skriva fram världens historia i en berättelse inför den övriga världen. Oftast är det en framgångshistoria som skrivs fram, ett nationellt hjälteepos, där man genom musik och dans berättar historien – om uppgång och fall, och uppgång igen. Som om man på så vis förväntas fånga världens väsen. Det blir med nödvändighet pompöst och svärmiskt och nationalromantiskt. Invigningsceremonin igår var inget undantag. Allt "brittiskt" var med: den industriella revolutionen, James Bond, popkulturen, drottningen, humorn – you name it. Det är i sig inte konstigt. Invigningar används konsekvent på det världsländet själv önskar framställa sig. När den bilden väl är fastnaglad börjar inmarschen, när den övriga världen gör entré.

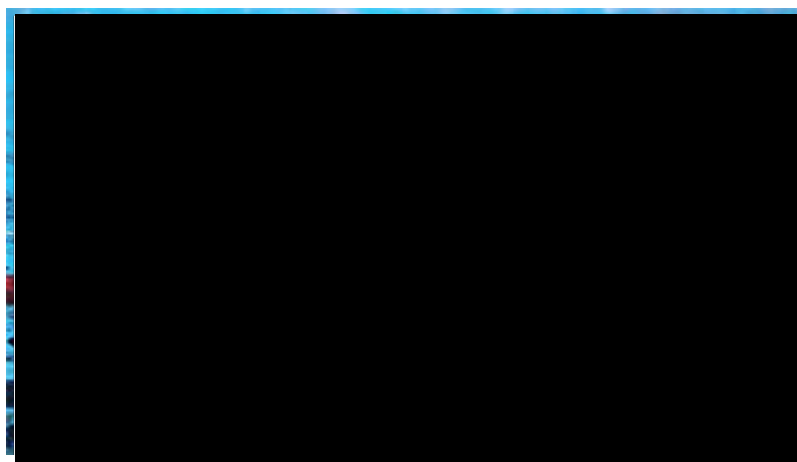
Flaggviftandet och hälsningarna till de inbjudna politiska ledarna på hedersläktaren signalerar underdånighet. Och det oavsett om ledarna på läktarna är demokratiskt valda eller diktatorer. Idrottsutövarna som marscherar fram är i den stunden idrottsoldater i en idrottsarmé. Det enda som i det ögonblicket skiljer dem åt är färgerna på kläderna och under vilken flagga de går. Tävlingsidrott mellan nationer är i detta avseende symboliska krig. Det är åtminstone en uppfattning som inte minst vänsterintellektuella torgfört under lång tid. Det som man uppfattat som tävlingsidrottens militära prägel, och det faktum att politiker och politiska rörelser sällan varit sena att "kidnappa" idrotten för politiska syften, har bäddat för kritiken.

OS kan alltså ses som en manifestation för politiska, och inte minst nationalistiska, intressen. Detta är i själva verket en del av den olympiska ideologin. Så omfamnade exempelvis Coubertin dygder som "fair play", "stridens skönhet" och "nationell representation" som särskilt betydelsefulla för den olympiska tanken. Med tiden har dessa dygder kommit att förstärkas av de kommersiella intressen kopplade till varumärket OS.

Historien har utan tvekan lärt oss att gränsen mellan fest och politisk propaganda har suddats ut i den olympiska kulturen. Gårdagens invigning var i det avseendet bara ännu en i raden av typiska invigningar.

3. Simkonsten och superdräkterna (29 juli 2012)

Inledningen av OS har så här långt mycket handlat om simning. Man talar om Therese Alshammars nervskada, om Sarah Sjöströms medaljchanser och inte minst om duellen mellan de båda amerikanerna Ryan Lochte och Michael Phelps. Och det talas en del om hur stora möjligheterna för världsrekord kommer att vara. Just frågan om möjliga världsrekord har inför detta OS fått en speciell dimension, efter det att det internationella simförbundet, FINA, 2009 beslutade sig för att förbjuda de så kallade superdräkterna.

Superdräkterna blev alltså en historisk parentes. Den varade mellan åren 2000-2009. Men redan när de började användas, inför OS 2000 i Sydney, var dräkten kraftigt kritiserad. En av motståndets ambassadörer var den australiensiske tränaren Forbes Carlisle som ägnade den mesta av sin tid till att resa jorden runt för att agitera mot dräkten. Han ansåg att den bidrog till ökad orättvisa, eftersom alla inte hade tillgång till den. Dessutom sågs dräkten som ett artificiellt hjälpmedel som i alltför hög utsträckning separerade simmarna från vattnet, vilket i sin tur begränsade simkonsten genom expertskapade system. Kampen den gången visade sig vara fruktlös den gången. Till OS 2000 användes den, och bidrog till att den Carlisles landsman Ian Thorpe kom att bli spelens kung.

Förbudet mot de teknologiskt avancerade, och vattenfrånstötande, simdräkterna är på ett sätt ovanligt. Förhållandevis sällan väljer man att dra tillbaka material som kommit att bli en självklar del av sporten. Det vanliga är att nya teknologier snabbt accepteras av idrottsvärlden, i synnerhet när det visar sig leda till exempelvis ett ökat antal världsrekord, något som i sin tur kan leda till ett ökat intresse för sporten som sådan.

Så hur ska man se på FINA:s beslut? Är det bra? Främjar det sporten? För egen del var jag först skeptisk till det nya beslutet. Jag såg det som ett utslag av en konservativ idrottsideologi. Som en återgång. Men också som ett uttryck för myten om att det finns glasklara gränser mellan kropp och teknologi.

Jag har emellertid omprövat min tidigare ståndpunkt. Det finns starka argument för de nuvarande reglerna. Inte minst har det visat sig inte vara hämmande för rekordtagningar. Rekorden kommer även utan superdräkterna. Men det främsta argumentet, som jag ser det, är att återgången främjar en pluralistisk simkonst. Med superdräkterna fanns tendenser att likforma simtekniken hos simmarna. Men när man ger simmarna själva, och deras tränare, större makt över simningen, så främjar det olika typer av simtekniker – som alla, mer eller mindre, kan vara framgångsrika. Och detta kan – sin tur – leda till en mer kreativ utveckling för simsporten i sin helhet. Och det är något som bör välkomnas.

4. Cykelsportens proletärer och poeter (30 juli 2012)

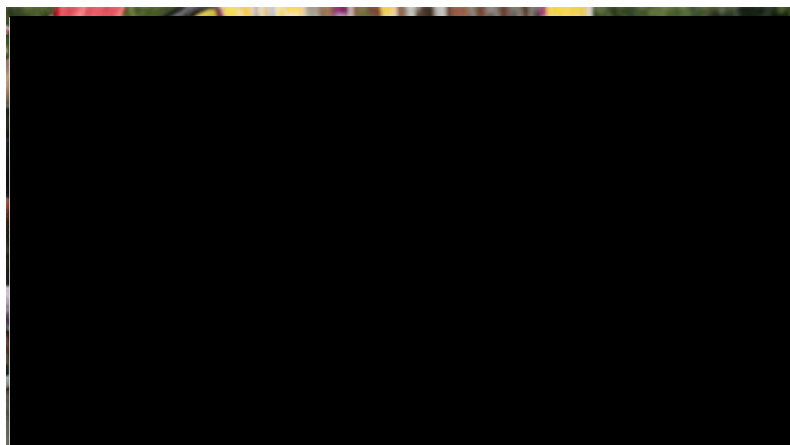
Regnet föll över London, precis som prognoserna hade utlovat. Precis vad Emma Johansson hade hoppats på inför linjeloppet. 2008 hade hon vunnit silver. Nu var det satsning på guld. Hon slutade på sjätte plats. Till skillnad från Gustav Larsson, som kom på sjuttiofemte plats i herrarnas linjelopp dagen före, hade Johansson hjälpryttare till hands, Emilia Fahlin och Isabelle Söderberg. Det är inte oviktigt. Utan hjälpryttare har det visat sig svårt att vinna cykeltävlingar; de är sportens "significant others". *A Significant Other*

är också titeln på en bok från 2004 av den amerikanske journalisten Matt Rendell. I boken följer författaren en av Lance Armstrongs hjälpryttare, Victor Hugo Pena. Genom Pena skildras cykelsportens proletärer: De som sällan får (tillbörlig) publicitet, de som aldrig får dra på sig en ledartröja efter ett lopp, de som aldrig får en guldmedalj runt halsen, men som utgör en nödvändig del av cykelsporten, åtminstone på det sätt vi känner den. Eller som Rendell beskriver cykelsporten:

"Cycling is an anomaly of modern sport and has often confounded the unfamiliar. Neither properly individual nor strictly for teams, it sits awkwardly on the gaps between the normal categories. It imports aerospace and Formula 1 technology, only to make physical demands that drive body and mind to breaking point. It measures performance to the thousandth of a second, then lumps a hundred athletes or more into the same time as they swarm across the line. It obliges most of its players to renounce personal ambition for a handful of leaders, yet disposes them in global ranking based on individual results. A strange half-breed of a sport, then, from whose awkward obscurity looms a pokerfaced figure with an athlete's nervous tension and a long list of household chores: the *domestique*."

Det finns någonting poetiskt över Rendells skildring av denna, inte sällan, kontroversiella sport, där han placerar hjälpryttarna i en alldeles betydelsefull roll.

Cykel har emellertid aldrig varit riktigt stor i Sverige. På kontinenten däremot råder andra förhållanden. I länder som Frankrike och Italien är den närmast att betrakta som en nationalsport. Samtidigt är det en sport som i alla tider dragits med dåligt rykte. Främst handlar det om den drog- och dopningskultur som sedan decennier är djupt förankrad inom sporten. Ett av de första verkliga uppmärksammade

dopningsfallen gäller exempelvis en cyklist, dansken Knud Enemark som under ett lopp vid OS 1960 dog som ett resultat av dopningsbruk. Fallet anses allmänt vara startskottet för antidopningsarbetet. Det var också under 60-talet en debatt i fransk tv, mellan en ledande politiker och den femfaldige Tour de France-vinnaren Jacques Anquetil, öppet blottlade helt skilda uppfattningar kring dopning i cykelvärlden. I tv-debatten angrep politikern det utbredda dopningsbruket bland proffscyklister. Anquetil svarade på den verbala attacken med att lakoniskt replikera: "Förväntar du dig att vi ska köra Tour de France på mineralvatten?" Anquetil verkar ha uppfattat det som en ren absurditet. Han är knappast ensam om den uppfattningen. Snarare tvärtom. Många menar till och med att det skulle vara förenat med direkt livsfara om cyklister i "världens hårdaste tävling", Tour de France, inte dopade sig. Katalogen över dopade cyklister från de största tävlingarna är sedermera mycket lång.

Men OS är något annat än Tour de France eller Giro d' Italia. OS-loppen är inte lika krävande, de pågår inte över en hel månad. Men även OS-loppen bär på en poetisk skönhet. Färden genom olika landskap, städer och byar. Långsamheten. Och till det: Det taktiska finliret, kravet på såväl uthållighet som explosivitet. Och inte minst: Kampen mot elementen, eller om det kanske handlar om att bli en del av elementen.

5. "Det fenomenala spelet" (30 juli 2012)

Michelle Obama var på plats när det amerikanska herrlandslaget i basket övertygande vann sin första match mot Frankrike. 2012 års upplaga av "Dream Team" lär gå hela vägen till guld. Något annat vore en nästan otänkbar sensation. Efter matchen fick spelarna en kram av presidentfrun. I en kommentar efteråt sa dessutom Kobe Bryant: "Vi är här för att ta hem guld och inspirera andra idrottare precis som 'Dream Team' 1992." Så uttalar sig spelare som vet sitt värde. Det är tydligt att de redan utnämnt sig till spelens

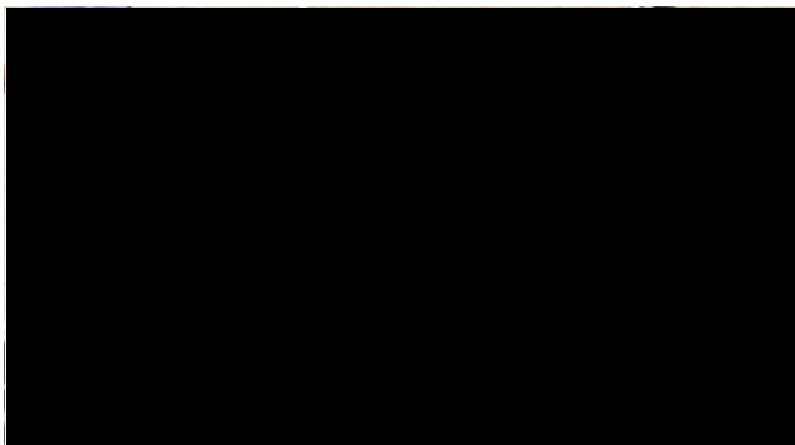
kungar. Självklart skulle man kunna raljera över något som lätt kan uppfattas som amerikansk stöddighet. Man skulle kunna kalla det övermaga högmodigt. Man skulle kunna hävda att de är blinda för att basket är som störst i just USA, men lever en relativt undanskymd tillvaro i de flesta andra länder (även om den är stor även i vissa europeiska länder). Å andra sidan skulle inte sådana attityder vara särskilt konstiga, med tanke på det understöd basketlaget får i såväl USA som i övriga världen.

Tillsammans med amerikansk fotboll, baseball och ishockey, tillhör basket den exklusiva gruppen "the big four" i amerikansk idrott. Sportens storhet och status bekräftades naturligtvis bara ytterligare av Michelle Obamas besök vid deras första match. Men så är det ju också inte minst genom basket som USA ska visa sitt idrottsliga herravälde under OS.

Samtidigt gör man det för enkelt för sig att reducera basket till en fråga om välbetalda superstjärnor från NBA-ligan som förväntas dominera basketurneringen, eller till en politisk och kulturell fråga. Basket är även en filosofiskt intressant sport.

När sportens grundare James Naismith, presbyteriansk präst och filosof, skrev grundreglerna 1891 var han tydlig med att det inte skulle finnas någon kroppskontakt mellan spelarna. Med andra ord tycks han ha följt ett slags icke-våldsprincip. Spelarna skulle inte ha fördelar av att med "våld" utmanövrera motståndarna. Sådan var tanken.

I dagens moderna basket saknas det dock knappast kroppskontakt mellan spelarna. I det avseendet har basket alltmer kommit att likna alla andra traditionellt maskuliniserade sporter, där kroppskontakt är en naturlig del av spelet. Kanske, skulle man kunna spekulera, finns det dessutom en efterfrågan av mer

”våld” i spelet, eftersom ”våldet” kan stärka det publika intresset. Denna spekulering kan samtidigt motsägas.

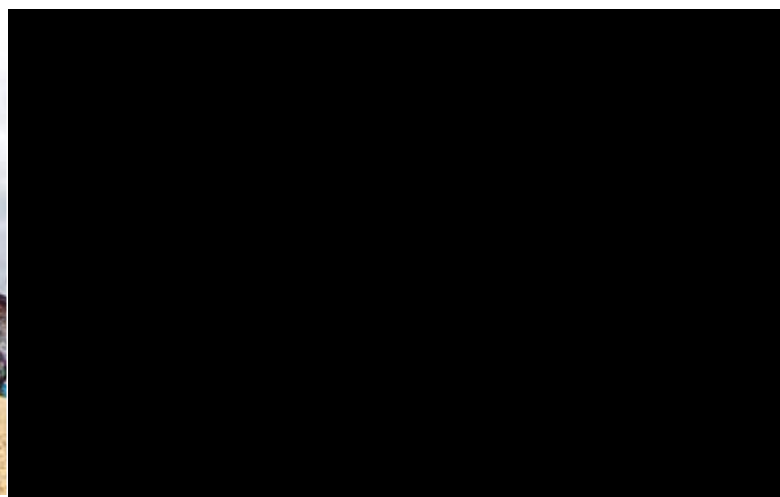
Det är också någonting den amerikanske filosofen Scott Kretchmar gör i en artikel i antologin *Basketball and Philosophy* (2007). Kretchmar hävdar att basket, trots allt, alltjämt präglas av frånvaron av kroppskontakt, åtminstone i jämförelse med många andra lagsporter. Fortfarande är det kvickhet, fotarbete och förmåga att placera sig i rätt positioner för att bli spelbar, som dominerar i spelet. Detta har emellertid inte hindrat sporten från att utvecklas mot en ”råare” maskulinisering.

De speltekniska och kulturella aspekterna på sporten är en sak. Det finns även, menar flera filosofer, en metafysisk sida av saken. Så beskriver till exempel filosofen Tim Elcombe, i den nämnda antologin, basket som ”det fenomenala spelet”, (där fotboll är ”det vackra spelet”). Ty basket, menar Elcombe, är ett uttryck för den optimala användningen av den levda tiden och rummet, och därför också den rikaste sporten när det kommer till mänsklig erfarenhet. Så talar naturligtvis en entusiast. Det betyder dock inte att Elcombe skulle ha ”fel”.

Hur det än ligger till med den saken, så kan också den typen av aspekter vara värda att reflektera över – inte minst när man är på väg att förlora sig i glansen av såväl NBA-stjärnor som ledarskapet för den nation som brukar kallas den enda kvarvarande supermakten.

6. En omoralisk sport (31 juli 2012)

Så kom då till sist den första svenska medaljen. Silver i fälttävlan för Sara Algotsson Ostholt och hästen Wega. Det blev dramatiskt in i det sista. Om inte Algotsson Ostholt och Wega hade rivit på sista hindret, dessutom en knapp rivning, så hade det blivit guld. Den nationalistiska yran inför denna tävling växte hastigt fram under bara ett dygn. Dagen före fälttävlingens sista gren, talades det plötsligt om chans på guld, vilket ledde till att SVT stuvade om i tablån och lade avslutningstävlingen i huvudkanalen. Laget hamnade nu på fjärde plats. Men i den individuella tävlingen blev det alltså en andraplats.

I ett slag har den förväntade nationalistiska yran tagit fart på allvar. Från ett liv i idrottsmedial skugga, är sporten för stunden den hetaste. Man har till och med dammat av gamla bilder från OS 1956, när Sverige senast fick en olympisk framgång i fälttävlan när Petrus Kastenman vann guld. Inom ridsporten tvinnas nu stora förhoppningar om att denna framgång ska leda till ökade ekonomiska resurser och större medieuppmärksamhet. Det är givetvis lätt att förstå.

Det faktum att det nu pratas om fälttävlan som en sport värd att ta på allvar visar dessutom vilken betydelse en OS-framgång kan ha för mindre sporter.

Men. Samtidigt är det någonting som skaver.

Inte nog med att det är de olympiska spelens farligaste sport, man har även skäl att resa allvariga moraliska invändningar mot sportens existensberättigande.

I själva verket är det en sport som borde avlägsnas från det olympiska programmet!

Att det handlar om en farlig sport torde vara ett väletablerat faktum vid det här laget. Ett av de mest uppmärksammade fallen i samband med den kontroversiella terrängritten – som tillsammans med det

inledande dressyrmomentet och den avslutande banhoppningen – utgör delarna av denna ridsportens mångkampsdisciplin, var när kanadensiskan Howley Bennet fick föras till sjukhus efter en svår olycka. Det var emellertid inte tävlingsdagens första olycka. Enligt vissa medieuppgifter ska det inte ha dröjt länge innan ambulanser för både människor och djur började köras från kungliga Greenwich Park, där terrängritten ägde rum, till sjukhusen. Arkitekten bakom banan, Sue Benson, är till det en kontroversiell person inom sporten; ofta kritiserad för att lägga alltför krävande banor.

Terrängbanan har inte bara blivit kritiserad, utan även hyllad för att varje hinder var som ett konstverk och dessutom placerad i vacker miljö. Intresset för tävlingen var också stor. Men så är ridsporten stor i Storbritannien. Tävlingen laddades ytterligare av att drottning Elizabeths barnbarn Zara Phillips tävlade för hemmanationen.

Terrängrittens farlighet bidrar givetvis också till spänningen och dramatiken. Det är knappast någon tillfällighet att de flesta i publiken sägs ha placerat sig vid vattenhindret.

Att en sport är farlig är naturligtvis inte skäl nog för att förbjuda den. Många sporter är, åtminstone potentiellt, förenat med större eller mindre skaderisker. Likväl tycks fälttävlan stå i en klass för sig i detta avseende.

I en stor och upplysande artikel i The Guardian (28/7) skildras utförligt de problem fälttävlan haft att brottas med under lång tid. Som exempel avled så många som tolv ryttare under 2007-2008 i samband med terrängritt. Detta ledde till att presidenten för internationella ridsportförbundet (FEI), prinsessan Haya Bint Al Hussein, att gå ut med en skarp varning och hot om att utesluta fälttävlan från OS 2012 om de inte genomförde säkerhetsåtgärder. Hon framförde även IOK:s oro kring tävlingarnas säkerhet. Åtgärder genomfördes, och antalet dödsfall bland ryttare har minskat sedan dess.

Men problemen med sporten gäller inte endast ryttarnas säkerhet – utan i minst lika hög grad hästarnas. Djurrättsorganisationer har länge varit starkt kritiska till sporten – och det på goda grunder.

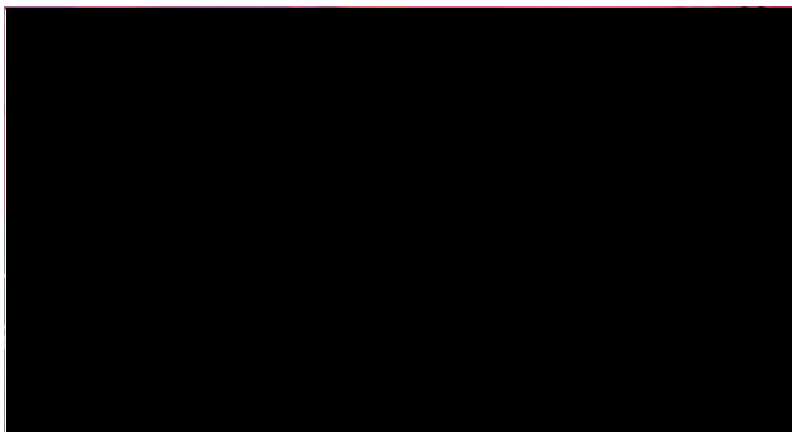
Terrängritten isolerad är förenad med omedelbar livsfara för hästarna. Det är inte ovanligt att hästarna bryter nacke eller rygg i samband med tävling. Och ett av de huvudsakliga skälen är att hindren är fasta, de ger inte vika om hästarna slår i dem. Nu har förvisso ryttaren alternativet att ta en annan men längre väg, men det innebär såklart att vägen till mål tar längre tid. Därmed finns det incitament för ryttaren att chansa att ta den kortare men farligare vägen. Hur detta kan sägas vara försvarbart är obegripligt.

Tveklöst finns det skäl att ifrågasätta om tillbörlig hänsyn tas till hästarnas välfärd. Bevisligen är hästarna satta under enorm press under flera intensiva tävlingsdagar; tävlingar de naturligtvis inte deltar i på frivillig basis.

Hästar skadas, och hästar tvingas till avlivning. Det händer hela tiden. Sett ur det perspektivet väger den svenska framgången lätt. Snarare finns det skäl att – på allvar! – reflektera över vad vi egentligen gör med djur i idrottens namn.

7. "Spelsabotage" som taktik: Ett försvar (1 augusti 2012)

Den första riktigt stora "skandalen" i dessa spel kom att äga rum i badmintonarenan. Åtta spelare – fyra från Sydkorea, två från Kina och två från Indonesien – fyra par i damernas dubbel, ville inte vinna sina sista matcher i poolspelet. De ägnade sig åt "spelsabotage". Vid förlust skulle de få lättare motstånd i fortsättningen av turneringen. Bilderna från matcherna har tveklöst komiska kvaliteter. Världsstjärnor från de största

badmintonländerna misslyckas med de enklaste av bollar. Publikens burop väller fram, många kommer sedan att kräva pengarna tillbaka, men arrangörerna låter hälsa att matcherna trots allt spelades och därför finns det inget utrymme för återbetalning. Även spelbolagen har reagerat starkt.

Internationella badmintonförbundets (BWF) svar kommer omedelbart. De diskvalificerar de åtta spelarna från vidare spel i OS. I skrivande stund är det det beslutet som gäller. Men bedömare menar att historien inte lär ta slut med detta. Spelarna kommer från nationer med dominerande ställning i badmintonvärlden, och de lär inte stillatigande acceptera BWF:s beslut. I ett snabbt utlåtande motiverade BWF beslutet med att spelarna hade överträtt två principer i "spelarnas kod": (1) De hade inte gjort sitt bästa för att vinna, och (2) De hade betett sig på ett sätt som tydligt kränker och är skadligt för sporten.

Vilken rättslig status denna kod har är inte klarlagt. Gissningsvis handlar det främst om en moraliskt förankrad hederskodex; sannolikt till sin natur svårtolkad. Svårtolkat är emellertid inte de många reaktionerna. Gunilla Lindberg, IOK-ledamot sedan 1996, säger sig aldrig ha varit med om något liknande. Den svenske förbundskaptenen Jonas Herrgård säger att man redan före spelen hade kunnat förutse att något sådant här skulle hända, på grund av hur tävlingen är uppbyggd. Och spelare från det danska laget har kallat det osmakligt. Många har även uttryckt en stark oro för skandalen kommer att drabba badmintonsporten, som i värsta fall kan riskera att plockas bort från det olympiska programmet.

Inte desto mindre är BWF:s beslut, mildt uttryckt, förbryllande. Visserligen spelade världsstjärnorna dåligt, men finns det verkligen regler mot att göra det, vare sig den svaga insatsen är medveten eller omedveten. Det hade bara varit absurt.

Viktigare ändå: Även utifrån BWF:s egna regler är det inte solklart att de åtta diskade spelarna brutit mot "spelarnas kod". Faktum är ju, trots allt, att de diskade spelarna gjorde sitt bästa för att vinna – hela turneringen! Och för att nå dit tänkte de bevisligen använda sig av de medel som stod till buds; som att förlora avslutningsmatchen i poolspelet för att därmed försöka få en lättare väg mot medaljerna. Vad det handlar om är inget mer än ett taktiskt övervägande. Varför det ska uppfattas som kontroversiellt eller omoraliskt är – faktiskt – obegripligt utifrån den logik och rationalitet som följer med tävlingsidrott på elitnivå.

Det som nu hänt i OS är långt ifrån unikt i idrottshistorien. Exempelen där spelare och lag medvetet underpresterat är många. Som när Tre Kronor gjorde en läggmatch i OS 2006 mot Slovakien för att i kvartsfinalen få möta Schweiz istället för Kanada. Det slutade med att Sverige vann OS. Läggmatchen ledde emellertid till indignerade ramaskrin från flera håll. Man ansåg det vara osportsligt. Och man sa att det riskerade Tre Kronors anseende. Det vill säga samma slags indignation man nu ser kring badminton.

Men, precis som i fallet med Tre Kronor 2006, så handlar det alltså om taktik. Dessutom en taktik som, vad det verkar, ligger inom ramen för det formella regelverket. Moraliskt är det också försvarbart. De åtta diskade gjorde överväganden utifrån de förutsättningar som fanns och agerade sedan utifrån ett rationellt egenintresse. Och ibland kan det rationella egenintresset, som kan sägas vara en del av den rådande tävlingslogiken, innebära att man medvetet bestämmer sig för att förlora, bara för att öka chanserna att vinna i det långa loppet. Det är detsamma som att göra sitt bästa. Och det gjorde, som sagt, de åtta nu diskade badmintonspelarna.

8. Sport och vapen (2 augusti 2012)

Sveriges andra silvermedalj kom i en historiskt sett kontroversiell sport. Skytte. Med Håkan Dahlbys andraplats i dubbeltrap har de nu hittills enda svenska OS-medaljerna kommit i medialt tämligen perifera sporter, vilka

dessutom – var för sig och på olika sätt -representerar den olympiska ideologins militära ursprung. Skyttesporten fanns med på det olympiska programmet redan vid de första spelen 1896. Vid OS 1900 tävlade man genom att skjuta på levande duvor.

Mycket har emellertid hänt på de dryga hundra år som passerat. Sportens militära prägel har avtagit med åren. Istället har sporten, liksom all annan sport, kommit att bli mer specialiserad och teknifierad. Man skjuter inte längre på levande varelser och man har även sedan länge tagit bort måltavlor som liknar människor, vilket de gjorde i början av spelens historia. Sportens jaktidealiserade ursprung har alltså ändrat karaktär. Dagens skyttesport handlar snarare, på sin höjd, om imitationer av jakt. Det främsta verktyget är – givetvis – själva vapnet; geväret eller pistolen. Insvept i den kommersialiserade idrottens dräkt har militärursprungets vassa kanter slipats av. Gott så.

Men det betyder inte att det inte finns rester kvar av det militaristiska ursprunget. Bara det faktum att vapen, om än i idrottens form, utgör en nödvändig del av sporten skulle kunna vara försvårande i moralisk mening. Det sista världsen behövs är ju mer vapen och "militarism". Fast kanske ska man inte stirra sig blind på materialet i den här bemärkelsen. Man kan också se till de kvaliteter som tränas och krävs för skytte; som koncentrationsförmåga och precision. Å andra sidan är det egenskaper även andra sporter kan erbjuda träning i, om än utifrån andra premisser och med andra mål.

Vapenfrågan tycks utan tvekan ha varit en känslig sak för sportskyttarna. Försvaret för sporten har därför emellanåt kännetecknats av ett högt tonläge. Som när Ragnar Skanåker, med flera OS-medaljer på sitt CV, i en artikel på Newsmill (24/9 2008) argumenterar för en liberal vapenlagstiftning, och för att fler barn och ungdomar ska bli aktiva i skytteföreningar, helst under överinseende av "poliser och militärer och höga befattningshavare", vilka han menar är "goda föredömen för vanliga medborgare".

Nu ska man såklart inte dra alltför långtgående slutsatser av den typen av uttalanden. Skyttesportssverige består, som bekant, inte enbart av Skanåker. Det går inte heller att överblicka i vilken grad hans åsikter är representativa i den här meningen. Men uppenbarligen finns de, och eftersom det inte handlar om vilket sportmaterial som helst så blir frågan genast politiskt laddad.

Bilden av skyttesporten är emellertid inte entydig.

Å ena sidan fattas det beslut som tydligt hemfaller åt en gammalmansmaskulinitet, som i fallet med Zhang Shan. Zhang Shan från Kina vann, som enda deltagande kvinna, OS-guld i skeet 1992. Detta ledde till att kvinnor inte fick delta vid OS 1996. Vid OS 2000 var kvinnliga skyttar välkomna tillbaks till den olympiska familjen, men nu i en separat damklass. En rimlig tolkning av detta mycket udda förfarande är att männen inte tålde att bli besegrade av en kvinna. Man skulle också kunna kalla det en återgång till en gammal könskonservatism.

Å andra sidan har man öppnat för Paralympicsskyttar att delta i "vanliga" OS. Något som var aktuellt för den svenska skytten Jonas Jacobsson efter hans succé i Paralympics 2008, en succé som sedan skulle leda till att han fick motta Svenska Dagbladets bragdmedalj samma år. Sveriges Olympiska Kommité (SOK) utlovade stöd för en sådan satsning. Han lyckades emellertid inte att kvalificera sig.

Detta visar, alltså, att bilden av skyttesporten är mångfacetterad. Till det kan man möjligen tänka att ju mer sporten teknifieras, desto mindre tonas det militaristiska ursprunget ned. Kanske blir det även möjligt att i framtiden helt komma bort ifrån att det handlar om skytte med vapen. Även om det just nu är svårt att se.

9. Fotboll: Bara en sport i mängden (3 augusti 2012)

Samma dag som det svenska damfotbollslandslaget åkte ur OS-turneringen, genom att förlora mot Frankrike i kvartsfinalen, blev det klart att de svenska seglarna Fredrik Lööf och Max Salminen kommer att bli sämst trea i starbåt.

Till vardags är kontrasten mellan fotboll och segling oerhörd, åtminstone sett till mediebevakningen. Till vardags dominerar fotbollen sportsändningarna och sportsidor, medan de tv-mässigt mindre attraktiva sporterna får finna sig i att leva i en skuggtillvaro. Man kan tycka det är orättvist, och på sätt och vis är det naturligtvis det. Man kan även tycka att fixeringen vid fotbollsvärlden blir lätt löjeväckande.

Dessa förhållanden gäller framför allt herrfotbollens relation till övriga idrottsvärlden.

Herrfotbollen har lyft sig ur den vanliga idrottsvärlden och svävat iväg på små och stora kapitalistiska moln. Den har blivit sin egen industri, intimt sammanvävd med andra industrier. Damfotbollen befinner sig, i den här meningen, närmare andra sporter än sin egen, även om OS inte heller inom damfotbollen rankas högre än VM.

Hur som helst har det internationella fotbollsförbundets (FIFA) makt inom såväl idrottsvärlden som i världen utanför idrotten har växt med åren. Ibland har det höjts röster för att herrfotbollen borde uteslutas från OS, eftersom de bästa inte tillåts delta. Herrfotbollslagen består av U23-spelare plus tre "överåriga" spelare. Detta betyder att de olympiska spelens status är väsentligt lägre för herrfotbollen än VM, EM och Champions League. Enbart mot den bakgrunden kan det finnas skäl att fråga sig vad herrfotbollen har i OS att göra överhuvudtaget.

Faktum är att herrfotbollen har schackrats bort av FIFA. I en upplysande artikel i det senaste numret av tidskriften Offside (nr. 5/2012) tecknar kulturjournalisten Jesper Högström fotbollens fall från de olympiska höjderna. Han skriver fram en historia där OS var fotbollens mest betydelsefulla turnering fram till 1930, då de första världsmästerskapen spelades. Naturligtvis har proffsfrågan spökat i bakgrunden. Fram till OS 1984 var dörren stängd för de professionella fotbollsspelarna. Men bara för att dörren öppnats så har det inte inneburit att FIFA satsat på OS. Tvärtom. Om man får tro Högström, vill FIFA helt enkelt inte ha en konkurrent till VM.

Är detta något man bör beklaga? Nej, det är inte självklart. Under åren har en rad länder, som inte nått längre än till semifinal i VM, kunnat vinna OS-guld. Inte sällan har det handlat om länder som vanligtvis befinner sig i fotbollens periferi. Spelarna i dessa lag har då haft en möjlighet att visa upp sig för agenter och fotbollsklubbar. Det finns emellertid fler argument.

Till exempel: Tack vare att de bästa herrfotbollsspelarna inte tillåts spela i OS blir det möjligt att placera sporten på sin "rättmätiga" plats: Som en sport i mängden. Inte i sig självt viktigare eller mer intressant än någon annan sport. Nu skulle såklart detta argument lätt kunna uppfattas som en "invändning" mot fotbollen som sådan. Men så behöver man inte se det. Tvärtom kan en olympisk "degradering" av fotboll vara till fördel för fotbollen självt. Det kan nämligen vara ett sätt att "normalisera" en sport som i allt snabbare takt reducerats till medel för exploatörer, vilka är mer intresserade av de ekonomiska värden som finns att hämta i fotbollen än vad de är för sporten som sådan. För säga vad man vill om de olympiska turneringarna i fotboll – någon rövarkapitalistisk cirkus är det knappast fråga om.

10. Barn och idrott (4 augusti 2012)

De olympiska simtävlingarna har nu

De Olympiska simtävlingarna har nu avslutats. Och bland guldmedaljörerna hittar man bland andra Ruta Meilutyte från Litauen och kinesiskan Ye Shiwen. Meilutyte är femton år. Shiwen sexton. De är, kan man tycka, anmärkningsvärt unga. Shiwen har dessutom misstänkliggjorts för att vara dopad. Båda är i juridisk mening barn. Det var också den svenska simmaren Sarah Sjöström vid OS 2008. Då var hon endast fjorton år.

Det är nu inte unikt att framgångsrika simmare kan vara mycket unga. Samma gäller för gymnastik, där man sett det som nödvändigt att sätta en åldersgräns vid femton år för deltagande.

Vad vi har att göra med är, alltså, barn. Barn som tävlar på den yppersta elitnivån, i tävlingar som ger enorm uppmärksamhet och där pressen på dem som tävlar är erkänt stor.

Genast uppkommer frågan om det är rimligt att låta barn tävla under sådana omständigheter. Frågan är av lätt insedda skäl känslig. Barn befinner sig i en särskilt utsatt position, och det finns starka moraliska krav på vuxenvärlden att agera paternalister gentemot barn, att se till barnens bästa. Men vad är barnens bästa? Det finns det bevisligen olika uppfattningar om. Också i idrottsdebatten går åsikterna isär.

I debatten kan två läger urskiljas. I det ena lägret finns de som hävdar att barn helst inte ska behövas utsättas för tävlingsituationer alls, eftersom den tävlingslogik idrottstävlingar med nödvändighet vilar på riskerar att skada barn på såväl kort som lång sikt, och att detta inte heller främjar idrottens utveckling om barn tävlar. I det andra lägret finns de som menar att barn tidigt bör specialisera sig för att senare kunna optimera sina idrottsliga förmågor – och bli framgångsrika.

Många gånger leder den typen av debatter till rena skyttegravskrigen. Frågan är, dock, om man ens kan säga något generellt om barn och tävlingsidrottande. Jag tror inte det.

För även om det finns ett ideal om att barn bör närma sig idrotten genom lek i första hand och inte genom tävlan, så är samtidigt distinktionen mellan lek och tävling suddig i konturerna. Tävling kan vara en del av leken, och kan till och med förhöja leken till nivåer den annars inte hade uppnått. Och när så är fallet, så faller också argumentet att tävling skulle vara dåligt för barn. Med andra ord tror jag man bör närma sig frågan om barn och idrott med försiktighet.

I själva verket kan man även hävda att barnidrott egentligen inte existerar, utan är snarare en imitation av "vuxenidrott". Det innebär också att gränserna är konstant flytande mellan barn- respektive vuxenidrott. Och det innebär även att det för vissa barn är självutvecklande att tävla – till och med på elitnivå – medan det för andra barn mest skulle leda till att minskat välbefinnande. Tävlingsidrott, så som vi känner den, är ju inte heller för alla. Vare sig det handlar om barn eller vuxna.

11. Övermänniskorna (5 augusti 2012)

Finalen på 100 meter för herrar vanns av Usain Bolt på 9,63 – olympiskt rekord. För många utgör just 100-metersfinalen i friidrott spelens absoluta höjdpunkt. Världens snabbaste man, som i inte minst sprintsammanhang är liktydigt med människa, ska koras.

Extra kittlande blir det naturligtvis om det finns en tydlig duell mellan två eller flera löpare som ska utspelas. Intresset för denna final är tämligen lätt att förklara.

Tävlingsidrotten, och därmed också den olympiska idrotten, blir kanske

inte mer koncentrerad som under en sprintfinal. Dramaturgin som finns inbyggd i ett sådant lopp är begränsad till såväl rum som tid. Rummet är avgränsat till endast hundra meter och löparna kommer att slutföra loppet på en tid under tio sekunder. Explosiviteten i denna väl uppbyggda dramaturgi gör tävlingen överblickbar för såväl kameranlinser som publik. I loppet sammansmälter idrottens showelement med ovissheten om vem som kommer att vinna. Till det är tävlingen lätt att förstå. Vem som sedan vinner, kommer tvåa och sist avgörs av ytterst små marginalen. En marginellt sämre start från en löpare kan vara det som bestämmer om hen kommer att vinna eller komma sist. Och, som sagt, ovanpå det den kulturella påbyggnaden som "skriver upp" finalen till att handla om så mycket mer än hundra meters löpning; det handlar om att kora *världens* nu snabbaste person. Loppet faller dessutom väl in under det olympiska mottot *citius, altius, fortius* – snabbare, högre, starkare. Det vill säga strävan efter att ytterligare tänja på människans gränser, att bli mer av en människa, ja kanske till och med mer än en människa; att transformeras till någonting annat; att häva sig ur det allmänmänniska gyttret och istället ikläda en i det närmaste övermänsklig, gudalik gestalt.

Vissa menar att elitidrotten redan bidragit till att människan transformerats från en vanlig människa till någonting annat. Den skotske filosofen Andy Miah tillhör dem. Han hävdar att idrotten kommit att bli "post-mänsklig", och att atleterna genomgått en metaformos och blivit någonting som kan beskrivas som "supermänniskor". I själva verket, menar han, är de ambassadörer för transhumanistiska ideal.

Och faktum är väl att gapet mellan elitidrottare och "vanligt folk" kommit att växa alltmer över åren; i synnerhet inom vissa grenar. Elitidrottarna är i denna bemärkelse motsatsen till normalitet, inte bara för deras satsningar och för att de pressar sina kroppar till sin yttersta gräns, eller för den delen att de "tilldelats" kroppar som byggda av genetisk slump och sociala, kulturella, politiska och teknologiska faktorer, lett fram till den position de innehar, utan även för vad de representerar: En glimt av en möjlig framtid för kommande generationer människor, och inte endast beträffande att till exempel kunna springa fort, eller långt, eller för att hoppa högt, utan mer som ett bevis för att det som anses "omöjligt" faktiskt kan bli möjligt.

För även om idrott först och främst är en social konstruktion (och raka motsatsen till vad som möjligen kan anses naturligt), där de konstgjorda och onödiga hindren som idrottare ska övervinna med eller utan konkurrens av andra, så säger det något om vad människan just kan åstadkomma. Det gör att idrotten – och inte minst elitidrotten – kan ses som en progressiv kraft, även om organisationerna och kulturen runt idrotten i de många fall vilar på en konservativ värdegrund.

Mot den bakgrunden finns det kanske andra faktorer, än endast det omedelbara underhållningsvärdet, som gör att så många fascinerats av en olympisk 100-metersfinal i friidrott. Det handlar kanske inte primärt om vem som vinner det enskilda loppet, eller ens om världsrekordet slås – det kanske handlar om att se hur människan stiger ur sig själv och blir en "post-människa"; en ny – och möjligen "bättre" – art.

12. Pistorius proteser (6 augusti 2012)

Den sydafrikanske 400-meterslöparen Oscar Pistorius har, så här långt, gjort bra ifrån sig i OS. Han tillhör samtidigt en av de mest omdiskuterade idrottarna under detta OS. Och omdiskuterad – och framför allt omdebatterad – har han varit i många år. Framför allt inför OS

2008.

Pistorius skiljer sig nämligen från de flesta andra löpare genom att han inte har "riktiga" ben, utan fiberproteser. Elva månader gammal fick han båda sina ben amputerade strax under knäna. Allt sedan dess har hans ben bestått av

proteser. Som elitidrottare har han därför alltid varit hänvisad till Paralympics. Pistorius har emellertid velat annat. Han ville tävla i de "riktiga" spelen. Detta motsatte sig först det internationella friidrottsförbundet (IAAF). Fallet prövades då i idrottens skiljedomstol (CAS). Och den 16 maj 2008 fattade CAS beslutet att underkänna IAAF:s tidigare beslut. Pistorius själv, liksom hans advokater, var naturligtvis överlycklig över CAS:s beslut. I ett uttalande för Associated Press (AP) uttryckte Pistorius inte bara glädje för egen del, han menade även att det var en "stor dag för idrotten". Han sa bland annat: "Jag tror den här dagen kommer att bli ihågkommen som dagen när funktionshindrade människor blev jämlika." Pistorius advokat, Jeffrey Kessler, gjorde också ett uttalande och sa att Pistorius nu har möjlighet att tävla på lika och rättvisa villkor. Även IOK välkomnade beslutet. Till och med IAAF var plötsligt också glada över CAS:s beslut. Detta hindrade dock inte IAAF:s president Lamine Diack från att göra ett nedlåtande uttalande: "Han [Pistorius] är en inspirationskälla och vi ser fram emot att se vad han kan åstadkomma i framtiden."

Diacks kommentar är intressant. "Handikappidrottare" framställs ofta som speciellt "inspirerande", i det att de "övervinner" sitt handikapp och idrottar nästan som "normala". Attityden framställs som själsfint humanistisk. Men den säger (naturligtvis) mer om dem som håller den attityden än om föremålet för deras beundran. Om man istället för att främst se handikappet hade sett prestationerna i sig själva, så hade kanske attityderna också sett annorlunda ut. Men genom att värdera idrottsprestationerna utifrån graden av "handikapp", så är det samma sak som att säga att prestationerna som sådana inte är "tillräckliga" för att värderas i sig själva. Paradoxalt nog blir det också ett sätt att faktiskt bortse från utövarens skicklighet, eftersom det som bedöms vara det främsta hindret – "handikapp" – redan är "övervunnit". Den moraliskt anständiga hållningen borde väl snarare vara att rikta strålkastarljuset mot de institutioner och attityder som skapar "handikapp" innan man börjar värdera dem som anses ha det "handikapp" som samhället har skapat.

De senaste årens debatter om Pistorius har i själva verket blottlagt elitidrottens värderingar kring det som definieras som "onormalt" eller "avvikande". Kolfiberproteser, som Pistorius alltså använder när han löper, räknas inte som "naturliga" ben utan som ett artificiellt redskap som inte tillhör den övriga kroppen och personen. Pistorius själv är givetvis av en annan uppfattning. Han har i intervjuer sagt att han inte ser sig som handikappad och de ben han har ser han som sina naturliga.

Med tiden har allt fler kommit att ifrågasätta själva tanken med att dra en tydlig gräns mellan det som är naturligt och det som definieras som artificiellt. Distinktionen fyller inte desto mindre ett syfte: att differentiera – och därmed diskriminera – mellan olika "föreställda" typer av människor.

När det sedan kommer till teknologiska hjälpmedel inom idrotten, spökar dessutom dopningsfrågan i bakgrunden. Kritikerna till att låta "handikappade" Pistorius att tävla med de "vanliga", "rena" och "naturliga" atleterna menar att hans kolfiberproteser kan ses som en form av "teknodopning". Men då utgår man fortfarande från att hans kolfiberproteser är "onaturliga".

Filosofen Angela Schneider menar att vi här står inför en intrikat konflikt. Å ena sidan har vi frågan om rättvis tävlan. Å andra sidan har vi frågan om den grundläggande mänskliga rättigheten att få tävla, även om man är "handikappad". Hur balanserar man den konflikten?

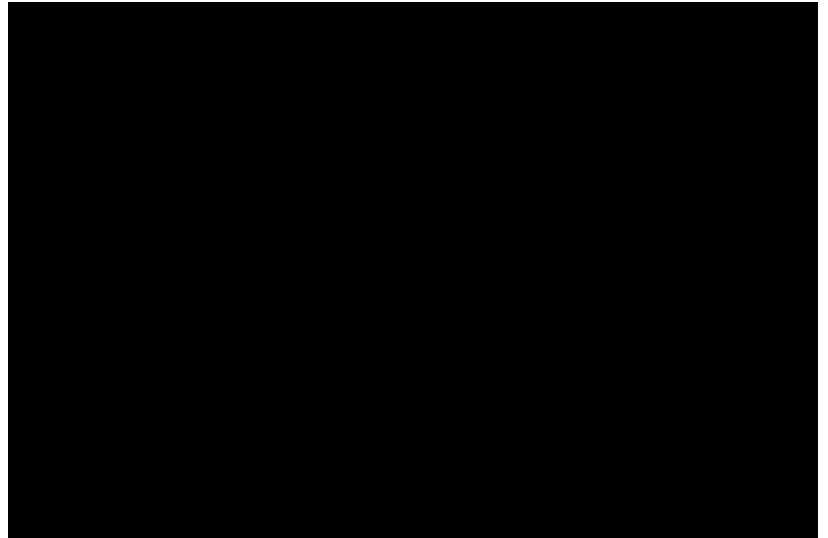
Ja, en möjlighet är att upphäva den fiktiva gränsen mellan naturligt och artificiellt och istället rikta uppmärksamheten åt de idrottsliga *prestationerna* i sig själva. I själva verket har den idrottsteknologiska utvecklingen alltid strävat bort från naturstillståndet till ett annat slags tillstånd, där gränserna för vad som är mänskligt möjligt att åstadkomma utmanas.

Oscar Pistorius har med sig själv överskridit gränsen mellan vad som är naturligt och konstgjort.

Erkännandet från CAS, och sedermera IOK och IAAF, kan kanske också vara ett första steg mot att i framtiden även upplösa den godtyckliga gränsen mellan "riktiga" OS och Paralympics.

13. Djuridrottarna (7 augusti 2012)

Svenske dressyryttaren Patrik Kittel har, återigen, hamnat i blåsväder. För andra gången på bara ett par år anklagas han för djurplågeri. Denna gång för att använda otillåtna metoder i träningen av sin häst Scandic. Bland annat finns det bildbevis för att han använder så kallad rollkur, en metod som innebär att man tvingar ner hästens huvud så att nosen hamnar nära bringan; detta anses allmänt skada hästen. Den flera minuter långa filmsekvensen visar hur Scandics tunga blir alltmer blå. Kittel har givetvis försvarat sig med att anklagelserna helt enkelt inte är sanna. Lika självklart är den typen av uppgifter och anklagelser ytterst besvärande för ridsporten, som ofta dras med misstankar om djurplågeri.

Vid OS 2008 fastnade fyra hästar i dopningskontrollen inför finalen i banhoppningstävlingen. Man hade funnit att hästarna hade haft höga halter av smärtmedlet capsaicin i blodet, ett medel man smörjer på hästarnas knä för att göra knäna mer känsliga, och som inte finns naturligt hos hästen. Att stryka på medlet vid träning gör att hästen känner en intensiv smärta om hon eller han slår i ett hinder. Metoden är alltså en del av det som kallas kemisk barrering.

Sådana nyheter, vilka kommer med jämna mellanrum, reser en principiell fråga om huruvida hästar bör vara en del av idrotten överhuvudtaget. Jag har i ett tidigare inlägg ("En omoralisk sport", 31/7), argumenterat för varför fälttävlan bör utgå från det olympiska programmet. Gäller samma för dressyr och banhoppning? Självklart skulle man kunna svara ja på den frågan. Man kan argumentera att det alltid är fel att människan manifesterar sin dominans över andra arter, och att göra det som sport förstärker bara det dominansförhållandet. Man kan även argumentera att det är degraderande för exempelvis dressyrhästar att bli till medel för människans estetiska normer som vore hästen att likna vid ett konstnärligt material. Och – man kan hävda att banhoppningen gör att hästar stressas, vilket innebär att deras välfärdsnivåer sjunker. Kort sagt finns det inbyggda moraliska problem med ridsporten överlag. Detta kan visa sig på olika sätt. När en häst vägrar inför ett hinder, tas sällan hänsyn till att hästen inte vill hoppa. Ryttaren försöker på nytt. Men hästens vägran kan mycket väl tolkas som en protesthandling. Men i tävlingar finns andra värden, och därför väljer ryttarna vanligtvis att inte lyssna till de signaler hästen ger. Här skulle man, förslagsvis, kunna tänka sig ändrade regler, som bland annat skulle ge vid handen att vid vägran så måste hoppningen avslutas. Jag gissar emellertid att man inom ridsporten väljer att tolka hästens beteende i ett sådant läge på ett annat sätt, och på ett sätt som främjar fortsatt hoppning.

Det finns alltså argument som starkt invänder mot ridsporten som sådan. Men det är samtidigt inte entydigt. Man skulle kunna se det också ett annat sätt; som en manifestation över samspelet mellan människa och djur. Häst och ryttare är, trots allt, *ett* ekipage. Så i den stunden de samarbetar upplöses gränsen mellan arterna.

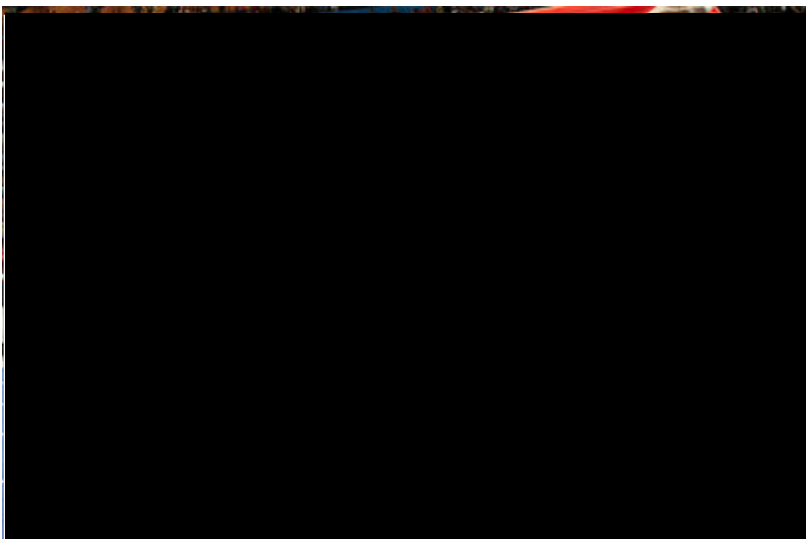
Problemet är väl bara att hästarna inte frivilligt blir en del av idrotten. De tvingas. Detta behöver å andra sidan inte nödvändigtvis vara dåligt för hästen – givet att alternativet vore sämre för hästen. Det enda viktiga borde helt enkelt handla om hästens välbefinnande. Dessutom, kan det emellanåt heta, kan man inte tvinga en häst som verkligen inte vill. En sådan häst kommer att bli alltför svår att fostra till

tävlingsidrottare. Det är emellertid ett svagt argument; dels för att våld ofta fungerar som metod, och dels för att man aldrig på riktigt kan veta vad hästen exakt känner när hon eller han utsätts för den cirkus ett OS innebär.

Hur man än vänder på det, befinner sig hästen i en underordnad position gentemot människan. På så vis blir det också människor som bestämmer hästarnas öde – på gott och ont.

14. Överskridarna (8 augusti 2012)

Den olympiska idrotten har alltid befolkats av överskridare, inte minst könsöverskridare. I en idrottsvärld där man är fixerad vid könsgränser har dessa överskridare varit en konstant huvudvärk för de stora idrottsorganisationerna. Ett av de mest omtalade fallen på senare år är den sydafrikanska medeldistanslöparen Caster Semenya. I samband med VM i friidrott 2009, där hon överlägset vann 800 meter för damer, ifrågasattes hennes könstillhörighet. Man misstänkte att hon inte kvar kvinna; hon var alltför överlägsen, hade ett alltför maskulint

utseende för att vara kvinna. Fallet fick naturligtvis stor uppmärksamhet. Det tillsattes en utredning som fortfarande är hemlig, men enligt de rykten som cirkulerade ska det ha sagts att hennes testosteronvärden var tio gånger högre i relation till en "normal" kvinna. Under tiden utredningen pågick var Semenya avstängd från allt tävlande arrangerat av IAAF. Och när hon återkom, ett halvår senare, var hon inte alls på samma nivå som innan. Det finns ett skäl till det: För att hon skulle få fortsätta tävla, så skulle hon behöva sänka sina testosteronnivåer till "normal" nivå. Så har också skett. Man har, helt enkelt, försvagat henne genom att "skruva ner" testosteronnivåerna. Och numera är hon inte längre överlägsen. Ordningen är, så att säga, återställd. Men det betyder inte att "problemen" med de som "stör" har försvunnit. Långt därifrån. Snarare har de officiella idrottsorganisationerna skapat onödiga problem åt sig själva.

I en debattartikel i The Guardian (2/7) redovisar Rebecca Jordan-Young (forskare i socialmedicin) och Katrina Karkazis (forskare i medicinsk antropologi) uppgifter från en utredning IOK själva finansierat om hormonnivåer bland elitidrottare, och som visar att 5 procent av de kvinnliga idrottarna som ingick i studien hade testosteronnivåer som klassades som "manliga". Noterbart är även att 25 procent av de manliga idrottarna hamnade under gränsen för vad som klassas som "manligt". De män som klassas som "kvinnliga" kommer emellertid inte att tävla i damklassen, och de män med ovanligt höga hormonnivåer kommer inte heller att riskera uteslutning. Den risken löper bara kvinnor. Utöver detta kunde man visa att de kvinnliga idrottare som hade "manliga" hormonnivåer inte skilde ut sig prestationsmässigt från dem som inte hade det.

Vad detta visar är hur bräckliga könskonstruktioner utifrån de definitioner IOK anslutit sig, alltså definitioner baserade på hormonnivåer där man ställer "kvinnliga" könshormoner mot "manliga" könshormoner, faktiskt är. Och vilka absurda följder de dessutom får.

Betyder detta att man borde slopa indelningar utifrån kön? Ja, det är en väg att gå. Men risken med det är att man tar alltför lätt på de sociala, ekonomiska och kulturella åtskillnader som görs mellan kvinnor och män – och som faktiskt leder till att kvinnor har sämre förutsättningar att mäta sig med de flesta män. Å andra sidan är det faktum att män generellt presterar bättre mest ett statistiskt faktum, och inget mer. Det betyder inte att det alltid skulle behöva vara på det viset. Om villkoren verkligen hade varit jämlika och rättvisa, så skulle förmodligen frågan om könsintegrerade tävlingar tagits på ett annat allvar än vad som

sker idag.

15. Dopningens etik (9 augusti 2012)

Efter damernas maratonlopp anklagade den svenska löparen Isabellah Andersson den yppersta eliten för att vara dopade. Hon har säkert rätt i sina misstankar, även om det inte är bevisat. Under dessa spel har dessutom ett flertal olympier funnits skyldiga till att ha använt otillåtna medel. De flesta av dem kommer från sydamerikanska och syd – och östeuropeiska länder. Av detta ska man dock inte dra slutsatsen att benägenheten att tänja på

gränserna till det otillåtna skulle vara större i dessa länder än i andra. Det kan bara betyda att man i dessa länder inte ännu är tillräckligt skickliga på att dölja dopning, eller att de – rätt och slätt – haft otur.

I Dagens Nyheter (8/8) får Isabellah Andersson stöd av en av de mest ansedda dopningsforskarna, fysiologen Bengt Saltin, som menar att framför allt de kenyanska långdistanslöparna uppvisat påfallande höga nivåer av hemoglobin och dessutom att de fått förhöjda värden på kort tid. Det går inte, enligt Saltin, att träna sig till den typen av nivåer. Kort sagt pekar det på att många av dem är dopade. Menar Saltin, och säger: "Jag är övertygad om att de får hjälp att dölja manipulerandet med blodet inför stora mästerskap". Saltin är emellertid noga med att påpeka att detta inte enbart gäller de kenyanska löparna, utan är lika hög grad löpare från andra nationaliteter. (Att han nämner de kenyanska beror på att det är de som han gjort mätningar på).

Dopning, som i retoriken ses som idrottens kardinalbrott mot fair play och den olympiska andan, har alltid gäckat dopningsjägarna. Dessa jägare – alltsedan 1999 främst representerat av World Anti-Doping Agency (WADA), det vill säga idrottens egen "dopningspolis" – har förvisso vunnit många slag under åren, men själva kriget tycks de vara dömda att förlora. Trots en alltmer repressiv antidopningspolitik, med stränga out-of-competitionkontroller och många kontroller under pågående tävlingar, har inte nämnvärt bidragit till minskat intresse för att tänja på gränserna på "konstgjord" väg. Trovärdigheten för WADA har knappast heller stärkts av att det visat sig att deras kontroller tål att ifrågasättas.

2008 genomförde en dansk forskargrupp ett test av WADA. Man lät skicka in 48 epo-positiva dopningsprover till WADA, som endast fann 2 av dem som dopade. Alltså knappt fem procent. Tillförlitligheten är med andra ord inte stor, och detta vet naturligtvis de som ägnar sig åt detta. Vad värre är, är att detta skapar en rättsosäker situation, något som torde vara besvärande ur rättvisesynpunkt. Det finns en ständig återväxt av nya dopningsformer. Och, hävdar många, vi står numera på tröskeln till gendopning. Efter OS 2008 trodde flera bedömare att gendopning redan till London-OS skulle vara väletablerat. Idag har samma bedömare ändrat uppfattning. Däremot är man säker på att det i framtiden kommer att vara ett faktum. Och det kommer definitivt vara dödsstöten för WADA. Att upptäcka gendopning sägs vara extremt svårt.

Bör man förfasas över en sådan framtidsutsikt? Många skulle svara ja, men på tämligen grumliga grunder. Talet om en "ren" och "naturlig" idrott torde vara överspelad för länge sedan. Medicinering av idrottare har alltid pågått, och bara kommit att bli alltmer avancerad. Det betyder inte att idrottsintresset minskat, snarare tvärtom. Utan medicinsk, och annan vetenskaplig, hjälp skulle vi aldrig få se de prestationer de flesta av oss beundrar och jublar över idag.

Istället för ökad repression borde det snarare ske en radikal liberalisering. En liberalisering, det vill säga

att man tillåter många av de metoder och medel som idag är förbjudna, skulle främja idrottens krav på rättvisa tävlingar. Dopningen som idag sker befinner sig av naturliga skäl på idrottens mörka bakgårdar, utan insyn utifrån. Om dopningen varit genomskinlig så skulle det vara till fördel för principen om lika villkor. Men framför allt skulle det vara mindre farligt för idrottarna själva enbart på grund av den offentliga insynen.

Flera av de vanligaste dopningsmedlen och – metoderna är dessutom tämligen ofarliga. Som epo-dopning, en dopningsform som används för att öka antalet syretransporterande röda blodkroppar, och en metod som används framför allt bland annat i uthållighetssporter som långdistanslöpning. Införandet av individuella blodpass, där man utgår från enskilda idrottares normalvärden som idrottarna inte tillåts överstiga, är ett sätt att kontrollera att idrottarna når upp till nivåer som skulle vara skadliga för dem. Problemet är bara att WADA går längre än då, och förbjuder vissa metoder för att uppnå så höga nivåer som möjligt. Här är de inte konsekventa. Det är exempelvis tillåtet att träna sig till höga nivåer av röda blodkroppar så länge som det gjorts på "naturlig" väg, exempelvis genom höghöjdsträning under lång tid. Däremot är det förbjudet att uppnå samma nivå på "konstgjord" väg, exempelvis med medicinsk hjälp. Inkonsekvensen är naturligtvis vettlös. Och frågan är om seriösa elitidrottare verkligen kan ta det på allvar. Det är tydligt att proffscyklisterna inte gjort det, förmodligen inte heller långdistanslöparna.

Men just nu finns det egentligen ingenting som pekar på att de mäktigaste idrottsorganisationerna är intresserade av en liberalisering. Alltför mycket prestige och pengar har plöjts ner i antidopningsarbetet för att det skulle ske. Istället kommer de säkert även fortsättningsvis att hålla fast vid myten om en "ren" idrott – även om det är till priset av rättvisa, rättssäkerhet och idrottarnas hälsa.

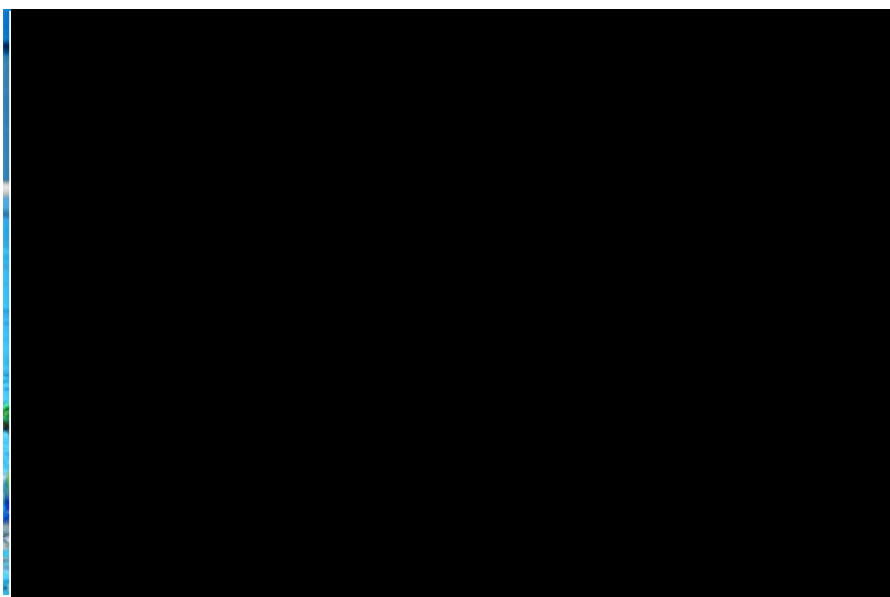
16. Tävlingar i maskulinitet – och femininitet (10 augusti 2012)

Det är sedan länge en etablerad sanning att idrott, och inte minst den olympiska, vilar på maskulinitetens principer. Pierre de Coubertin var själv avogt inställd till kvinnors deltagande i OS. För honom var en olympier en ung man, företrädesvis tävlande i en individuell sport. Den bilden är sedan länge daterad. Könnsbarriären är sedan länge sprängd. Det är en feministisk framgång.

Detta hindrar emellertid inte att de tidiga, maskulina, idealen har försvunnit. De är i stort sett intakta, om än förskjutna.

Idrotten, så som vi känner, vilar alltså på maskulinitetens dygder. Man kan även, som idrottsforskaren Eva Olofsson uttrycker saken i sin doktorsavhandling *Har kvinnorna en sportlig chans?* (1989), hävda att det egentligen inte finns någon kvinnlig idrott, utan all idrott är manlig. Ur ett långt historiskt perspektiv ligger det mycket i det uttalandet. När idrotten, så som vi känner den, växte fram under 1800-talet var det en exklusiv manlig angelägenhet. Av män, för män, kort sagt. Det är som bekant andra tider nu. I detta OS har boxning, som sista sport, öppnats också för kvinnor. Även detta bör ses som en framgångsrik feministisk inbrytning.

Däremot är inte alla olympiska sporter öppna för män! Som konstsim. Konstsim är fortfarande en sport där endast kvinnor tillåts delta i OS. Detta har givetvis lett till protester. En tid före OS gjorde exempelvis det brittiska laget Out of Swim Angels ett utspel i *The Independent* (6/5) där de hävdade att tävlingarna borde vara öppna för män, att det är omodernt att inte låta manliga lag att tävla på lika villkor.

Det faktum att manliga konstsimmare är utestängda från OS kan ses som ett tecken på att det finns formell diskriminering kvar i OS-maskineriet. Möjligen skulle IOK kunna argumentera mot manliga konstsimplag som man argumenterade mot damboxningen innan man bjöd in sporten till den olympiska familjen: Det finns inte tillräckligt många bra herrlag (ännu) för att ge herrkonstsimmningen olympisk status. Å andra sidan kan man fråga sig varför de skulle argumentera på det viset. Det rimligaste vore att låta kvinnliga lag och manliga lag tävla i öppen klass; och inte bara det: Det vore även rimligt att öppna för mixade lag. Som i ridsporten, med andra ord. Jag tror dock att det manliga konstsimsamhället har några år kvar innan deras rättmätiga dröm kan bli verklighet.

Exemplet visar egentligen på ett betydligt mer djupgående problem än det enskilda exemplet ger uttryck för: Den officiella tävlingsidrottens fixering vid genus- och könsskillnader. Och framför allt beträffande dikotomin mellan maskulinitet och femininitet. Dikotomin löper genom all idrott. Det är exempelvis en etablerad sanning sedan lång tid tillbaka att idrotten vilar på maskulina hällar. Och det är naturligtvis sant, i det att det vi klassar som maskulina egenskaper är sådana som har en framträdande roll – och manifesteras som tydligast – inom tävlingsidrotten. Det kan handla om aggression, styrka, snabbhet, disciplinerat och symboliskt våld, men också brödraskap, kamratskap, och gentlemannaideal omformulerat i begreppet fair play. Men dessa egenskaper och dygder ”läses” samtidigt på olika sätt, beroende på sport och på vem eller vilka som utövar sporten. Det framträder inte minst i sporter där det görs estetiska bedömningar, som i gymnastik. Manliga och kvinnliga gymnaster har olika rörelsemönster, där kvinnor förväntas följa feminina rörelsemönster medan manliga gymnaster följer maskulina rörelsemönster. Omvänt skulle gymnasterna sannolikt inte samlat ihop särskilt många poäng.

När det gäller sporter där det estetiska är underordnat och framför allt inte en del av sportens mål, spelar genuskillnaderna av naturliga skäl ingen roll; det vill säga i sporter där det handlar om att vara snabbast, att kasta längst, att hoppa högst eller att tillsammans med ett lag spela sig till seger. I sådana sporter, vilka utgör majoriteten av sporter, finns också en större potential för att upplösa genus och enbart se till de faktiska prestationerna. Sedan är det en annan sak att det inte alltid görs, men det är då ett problem som inte är ett problem med sporten som sådan utan snarare med kulturen som omgärdar sporten.

I den mån man ändå vill kalla sådana sporter maskulina, vilket kan vara rimligt så länge man accepterar historieskrivningen om att idrotten bygger på en maskulinitetsideologi, så kan maskuliniteten utgöra en politisk potential för en, åtminstone i begränsad form, vidgad autonomi till att skapa sig själv inte utifrån traditionella kvinnlighetsnormer, utan utifrån manliga. Man skulle bara kunna önska att detsamma skulle kunna gälla för det omvända. Men exemplet med konstsimm visar att den olympiska rörelsen inte tycks vara mogen för en sådan manöver än.

Samtidigt beror det på hur man väljer att se maskulinitetsbegreppet. Det är inget lättolkat begrepp. Den sannolikt mest inflytelserika boken skriven på detta tema är R.W. Connells *Maskuliniteter* (1996). I boken skriver bland annat Connell att mäns större idrottsliga framgångar i sig är en backlash för feminismen. Och att framgångarna i själva verket är ett symboliskt bevis på ”männens överlägsenhet och rätt att härska”. Att göra en koppling mellan idrottsmännens status och kvinnors underordnade position har fått stöd från andra genusforskare, som exempelvis Michael Messner som menar att en Riktig Man inom idrotten är en man som är stark, aggressiv och en vinnare. Denna tämligen ensidiga bild har dock ifrågasatts, bland annat av konsthistorikern Max Liljefors, som med stöd av en annan genusforskare, Richard Pringle, menar att det är en alltför ensidigt negativ bild som tecknas av maskuliniteten inom idrotten. Den Riktiga Mannen riskerar nämligen då att fastna i en stereotyp som många gånger saknar stöd i utövarnas och åskådarnas levda erfarenheter.

Inte desto mindre. Maskuliniteten inom idrotten kan vara ett feministiskt projekt, precis som femininiteten kan vara det, beroende på sammanhang. Grundproblemet är måhända genusbegreppet som sådant. Det bästa hade kanske varit om genusbegreppet som sådant, rätt och slätt, hade eliminerats, så att endast prestationerna hade återstått i sin mest nakna och rena form. Oavsett kön eller genus hos idrottarna.

Den fjärde augusti 1935 gav Pierre de Coubertin en föreläsning som spelades in på en radiostation i Genève. Ämnet för föreläsningen handlade om det filosofiska fundamentet för den moderna olympismen. Han säger bland annat att det finns en grundläggande egenskap från den antika olympismen, och det är att det är en religion. Genom att utmejsla kroppen som en skulptör skapar en staty, ska atleten ära "gudarna". Förutom de, ja, religiösa aspekterna såg Coubertin i den olympiska tanken, lade han även ett estetiskt perspektiv på det atleterna utförde. Det skulle vara vackert att se på. De specifika

estetiska idealen efterlevdes under flera spel. Mellan 1912 och 1948 fanns de så kallade kulturgrenarna på OS-programmet. Man tävlade i arkitektur, litteratur, måleri, och så vidare. Konstater. Det blev ett sätt att hylla och fira Människan och Mänskligheten. Dessutom skulle man genom spelen försvara människan och försöka bli herre över sig själv, att bemästra faror, elementen och djuret inom sig. Det var en starkt idealistiskt driven olympisk utopi han skrev fram. Hur mycket av det finns kvar? En välvillig "läsning" av spelen skulle kunna ge vid handen att idealen fortfarande lever. Även om de kan formuleras på olika sätt.

Dessutom finns kanske ett inbyggt frihetsideal i själva idrottsutövandet, som ligger bortom publikens och mediernas devota hyllningar av olympierna. I idrottspraktikerna upplöses gränsen mellan kropp och medvetande. Detta kan beskrivas på olika sätt. Idéhistorikern Sverker Sörlin gör det på ett fint sätt i sin bok om längdskidåkning, *Kroppens geni* (2011), med en av 70-talets främsta skidlöpare, Thomas Magnusson, som exempel. Magnusson ska ha haft ett motto: "Jag har slutat tänka, jag bara åker". Genom det uttalandet ser Sörlin framför sig bilden av filosofen Antonio Gramscis idé om "den organiska intellektuelle" framför sig, den "som kommer till insikt genom upprepning". När kroppen ständigt upprepar samma rörelse, menar Sörlin, kan tanken löpa fritt, och "det är själva livet som pågår i tanken". Med Sörlins tolkning skulle det alltså finnas ett slags (kanske subversivt) frihetsideal fördolt i idrottarnas kroppar.

Kanske manifesteras denna tanke bäst i samband med maratonloppet, denna tillsynes monotona praktik där dramatiken inte endast sker i det synbara utan i lika hög grad i det som inte syns för blotta ögat. I maratonloppet (liksom förvisso i andra idrottspraktiker) smälter idrottens "insida" samman med dess "utsida"; så binds idrottspraktiken samman med de kulturella och politiska överbyggnaderna som laddar tävlingen med en extra dimension.

I boken *OS: Historia och Statistik* (2008) beskriver Sune Sylvén, Svenska Dagbladets förre sportchef, hur maratonloppet var den viktigaste tävlingen vid de första spelen 1896. Han beskriver maratonloppet som "en idé byggd på en märklig blandning av fiktion och historisk sanning". Sylvén skriver:

"Berättelsen om den döende löparen Feidippides, som år 490 före Kristus utmattad omtalade för atenarna att perserna besegrats vid Maraton har aldrig kunnat beläggas. Myten har alltid tilltalat fantasin och nu kom man på idén att låta spelens långdistanslopp gå från just Maraton till Aten. Därigenom skulle banden mellan antik och modernitet stärkas. Historien blev levande..."

Det kan tyckas märkligt, på ett sätt, att det är en myt om *en döende löpare* som fått stå som förebild för det olympiska maratonloppet, och kanske även som en symbol för spelens, ja, själ bara genom att det är en gren, som åtminstone i kraft av sitt mytologiska ursprung, upphäver gränsen mellan fiktion och verklighet, för att sedan fogas samman till en sammanhängande berättelse igen.

Men i ögonblicket barriären mellan fiktion och verklighet raseras synliggörs också hur starkt utövarna fiktionaliseras (inte minst genom medierna), medan prestationerna frikopplas från verklighetens marknivå och upphöjs till någonting "övermänskligt". Så frigörs person från prestation. Och så skiljs idrottens insida från dess utsida. I glappet finns kanske fröet till någonting som skulle kunna beskrivas som en olympisk utopi.

Utopin kommer att hänga kvar även efter det den olympiska elden har släckts på Olympic Stadium; när medaljskördarna räknats ihop, när vinster ställts mot förluster.

OS är utan tvekan ett grandios projekt. Kanske ett utslag av mänsklig hybris. OS kan emellertid även beskrivas som ett existentiellt drama. Inte minst symboliskt. Idrottarna får inte sällan axla rollen som representanter, inte endast för sina nationer utan även för mänskligheten i stort – bara i det att de tänjer på gränser för vad som är mänskligt möjligt att åstadkomma, utifrån de konstgjorda hinder som ställts upp och som definieras som (olympisk) idrott. Ur detta utvinns (möjligen eller troligen) ny kunskap om människan. Kanske skulle man även också kunna beskriva spelen som ett konstverk; en installation, en ständigt pågående performance, där ritualerna och rekorden löper parallellt.

Så skapas, och återskapas, meningen med OS.